

ZSIGMOND JÓZSEF

A NÉPI VADFOGÁS EMLÉKEI A FELSŐ-MAROS MENTÉN

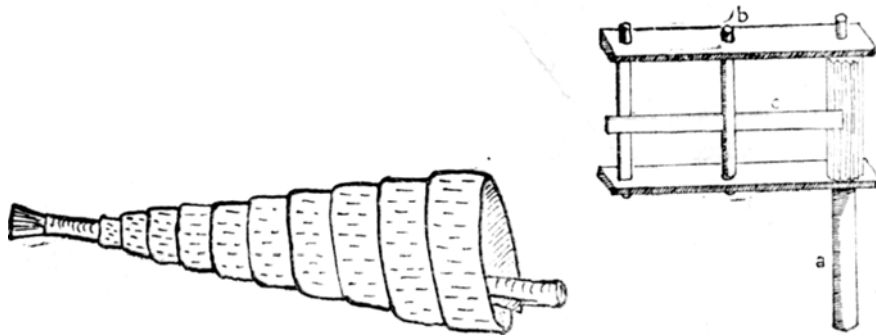
1. Fél kezünk ujjain megszámlolhatjuk azokat a hazai néprajzkutatókat, akik a népi vadfogásról írtak.¹

A legjelentősebb vadászterületek mindig a hegyvidékek és a havasok erdőrengetegei voltak. A Felső-Maros mente ilyen szempontból a legjobbak közé sorolható, hisz nem véletlen, hogy a Görgény-völgyi Laposnya környéke a múltban uralkodóházak számára fenntartott „királyi vadászterület” volt. Hivatkozhatunk továbbá a Dédabisztra és Maroshévíz közötti szakaszon a Marosba ömlő hegyi patakok völgyeire is, akár a Görgényi-, akár a Kelemen-havasokból erednek; ezek közül a dédai és a galónyai vadászterületeket a vadászirodalom is megörökítette.²

E havasok fenyvesei, bükk- és tölgyerdei a századforduló előtti nagyobb erdőkitermelések megindulásáig valóságos „vadparadicsom”-nak számítottak. Vadállományuk ma is gazdag: a zerge és a nyírfajd kivételével valamennyi hazai vad megtalálható itt. Ezek közül a *kárpáti gímszarvast* tartják az erdők királyának, és nem ok nélkül; az itt elejtett szarvasbikák trófeái több vadászkiállításon első díjakat nyertek. A havasok ura azonban mégiscsak a *barnamedve*; késő ősztől nyár derekáig a havasokon tartózkodik, azután pedig leereszkedik a havasalji bükkösök és csereerdők makktermésére, sőt még a környező gyümölcsösöket is gyakran felkeresi. A fenyvesek lakója a *hiúz*, a *vadpáva* (siketfajd), a *kőszáli sas* és a fehérhasú *kőnyest* vagy *kővinyest* (nyest: *Martes faina*). A sárgahasú *bükknyest*, *erdeinyest* vagy *fanyest* (nyuszt: *Martes martes*) már a vegyes állományú havasi erdőkben él, a *vadmacska*, a *pele*, a *mókus* és a *mogyoróstyúk* (császármadár) társaságában. Mellettük az év különböző szakaszaiban itt tanyázik a *farkas*, a *róka* és a *vaddisznó* is. A Maros bal partja és a Görgény-völgy közében: a Magyaró, Holtmaros, Idecspataka, Oroszidecs, Görgényszentimre, Kásva és Görgényüvegcsűr falvait övező havasalji bükkösökben, a csere-, gyertyános- és mogyoróserdőkben sok az *őz*, farkas, róka, *nyúl*, *borz*, *hermelin*, *menyét*, *görény*, császármadár, *vadgalamb*, *örvösgalamb* és *vadgelice*. Őszi makkhullásra – különösen jó makktermés idején – a havasokról lehúzódnak a medve-, vaddisznó- és szarvastehéncsordák. A kaszálókon és szántókon régente nyáron sok *pitypalatty* (fűrj, haris) és *fogojmadár* élt. A bővizű havasi patakokban és a Marosban gyakori volt a *vidra*. A Maros menti nádasokban valaha sok *vadréce*, *vadliba*, *szárcsa* és *vízityúk* tanyázott.

2. Ismeretes, hogy a népi vadászat lényegesen különbözött a kedvtelésből, időtöltésből üzött úri vadászatoktól: főként a kártevő vadak üldözésére, védekező vadászatra és vadfogásra irányult. A havasalji lakosoknak mindig üldözniük kellett az erdők melletti vetéseiket megdézsmáló, és a havasokon legelő nyájaikat, csordáikat pusztító vadakat. A havasokon legelő állatok kosarazó helyeit *szálfenyő*kből rakott kemény *védőkerítéssel*, a századforduló előtti időkben *körvermeléssel* is védték az éjszakai medve- és farkastámadásoktól. Dúvadként pusztították a med-

vét és a hiúzt is mint a szarvasmarha kártevőjét; a farkast mint a juhnyájak, a rókát és a görényt mint a majorság, a vidrát pedig mint a halak dézsmálóját.

1. *Töröksíp*. Karvastagságú fűzfaág 4–5 cm széles, menetesen lehántott kérge kürtté csavarva. Hegyébe bedugva a *purcogó* nevű síp, csavarásának vége egy kis hasított ágdarabkával összefogva

2. *Csergettyű*: a) nyele vagy fogantyúja, b) járom, c) csapófa

Az erdei vetések legnagyobb kártevője mindig a vaddisznó volt; ezért védekezésből minden úton-módon üldözték, s ha szerét ejthették, meg is fogták. Riasztó és védekező eszközük a *marhaszarv-kürt* (szarutülök), a *töröksíp* (1. rajz), a *csengettyű*, a *harangnak* nevezett kolomp, a *csergettyű* (2. rajz), a *madárijesztő*, a *fehérszalagos csóva* és a hosszú rúdra szerelt *szélkakas-kelepelő*. Az utóbbit inkább a majorságudvar védelmére használták az *üli* (héja) és más ragadozómadarak elriasztására.

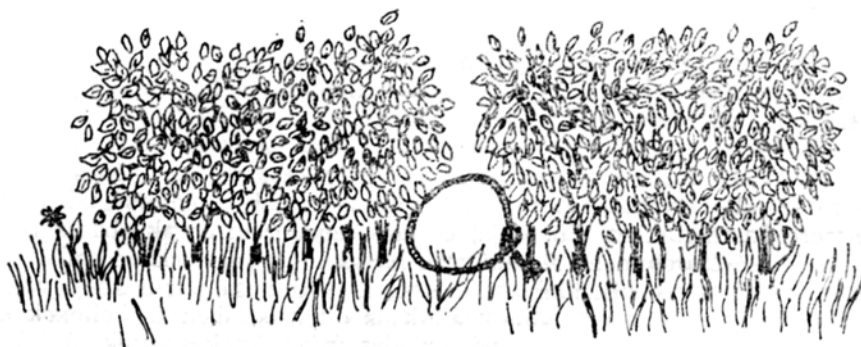
A Felső-Maros menti földművelő, havasoló és pásztorkodó ember vadászgatott is a régebbi időkben. Némelyik vad húsa jelentékeny volt a néptáplálkozásban, bőrét felhasználták az öltözködésben és kellékek készítésére, a nemes prémeket pedig eladás útján értékesítették. A húgylében érlelt vadkan bőrből készítették az elnyúhetetlen *nyersbőrbocskort* és a járomba való közt, az őzgida bőrét prémnek és sapkának használták, a borzorból pedig cifra bőrtarisznyát készítettek.

Néhai Kocsis András (Báró) visszaemlékezései szerint a régi öregek több napra is elmentek vadászni. Vittek magukkal puliszkafőző üstöt és lisztet. Ha sikerült vadat ejteni, nyáron sült húsát puliszkával ették, ha pedig nem, akkor a puliszkaliszttel vízzel összegyúrták, a forró hamuban *málélépénynek* megsütötték, és azzal is beérték. Ha nagyobb vadat ejtettek, a húsból csak annyit vittek magukkal, amennyire a napi étkezéshez szükségük volt; a többit álcázott helyen fára akasztották visszatérükig, amíg a zsákmányt hazavihették. Azt is mondta, hogy gyermekkorában a görgényüvegcsúriek megették a borz húsát, és a zsírjával főztek; a magyaróiak a borzsisírt csak bakancskenésre használták.

3. A népi vadfogás egyik legrégebbi módja a verembe vagy gödörbe került vad leütése volt. Ezt az eljárást imitt-amott még a közelmúltban is alkalmazták farkasfogásra. A farkas ugyanis tavasszal a juhnyájak után szegődve felhúzódik a havasokra, és ősszel, a nyájak lehozata-

lával, mint elmaradhatatlan kísérő, leereszkedik a falvak körüli erdőségekbe. Ezért a *farkasgödröket* nyáron a havasi legelőkön, ősszel pedig a falu határán levő *isztinák*³ környékén, valamint a cserealji *dögkert* mellett ásták 3 m mélyre, meredek falakkal. Csalétekül döghúst vagy vágóhídi hulladékot használtak. Ezt a verem közepébe vert *karóra* kötötték, s a szagra menő farkas beesett a vékony ágakkal, gazzal álcázott verembe. Hasonlóképpen lehetett vaddisznót is fogni az erdők közelében levő krumpli-, zab- és kukoricaföldek mellé ásott gödrökkel, őzeket pedig az erdei kaszálókon a szénaboglyák körül.

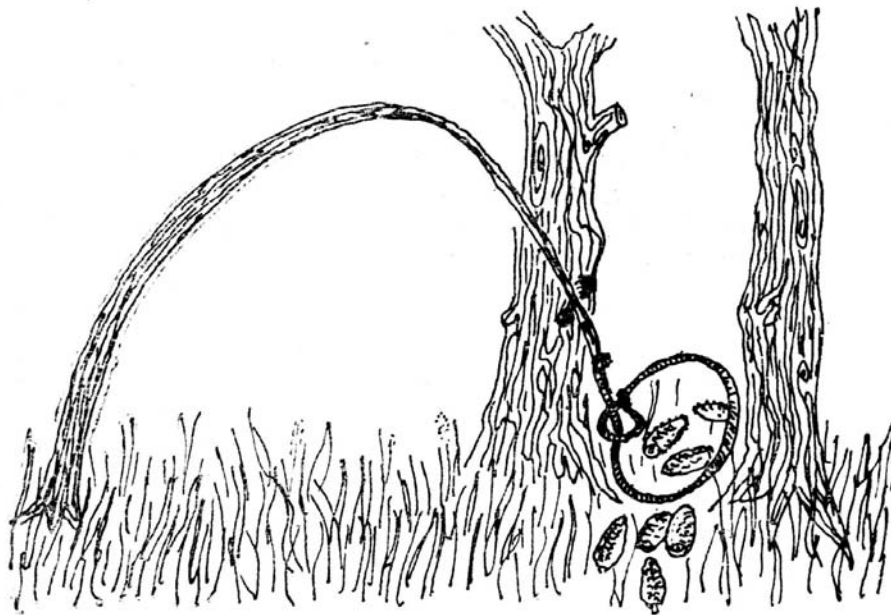
4. A vadfogás egy másik, szintén nagyon régi és ezen a vidéken is általánosan ismert módja a *hurkolás* volt. *Hurokkal* csaknem minden vadat megfoghattak, még a medvét is, ha barlangja közelében, megszokott járatában, a vadcsapás valamely terelő szűkületében helyezték el, kellőképpen álcázva. A hurkot régente vastagabb *venyigéből* vagy *heldányhársból*⁴ (a kukoricásokban *köztesen*, szálonként termesztett vastagszárú kenderből) *serítették* (sodorták), a havasi pásztorok kecske- és más állatok farokszőréből fonták. A századforduló idejétől már leginkább drótot és drótkötelet használtak erre a célra.

3. Állított hurok egyszerű fajtája, a *bújtató* vagy *búvós hurok*

Ezen a vidéken a vadfogó hurkot több változatban is alkalmazták. Legáltalánosabb volt a függőleges *állított hurok*, s ennek egyszerűbb fajtája, a *bújtató* vagy *búvós hurok* (3. rajz). Kitaposott erdei járatokban, a bozótos aljnövényzetű, ritkás *csepleszerdők* vadcsapásain, a kerítéseket vagy a vadkőény-bokorsort átszelő járatok szűkületeiben helyezték el, gondosan álcázva. Leginkább a nyúl és a tyúkgetrecek körül settenkedő róka került vele hurokra, de néha az őzike is beleszorult.

Nagyobb vad elfogásához csalétek is kellett: medvének és vaddisznónak csöveskukoricát, zabot, krumplit vagy gyümölcsfélét, farkasnak döghúst vagy vágóhídi hulladékot helyeztek el a hurok mindkét oldalára. Ezúttal a hurkot minél erősebb anyagból készítették és *csaptató*s huroknak nevezték (4. rajz). Csaptáidnak egy karvastagságú rugalmas bükk- vagy gyertyánfa-*sarjat* húztak le a vadcsapás szűkülete fölé. A hurok végét jól reáköttözték, majd

4. Csaptatós hurok

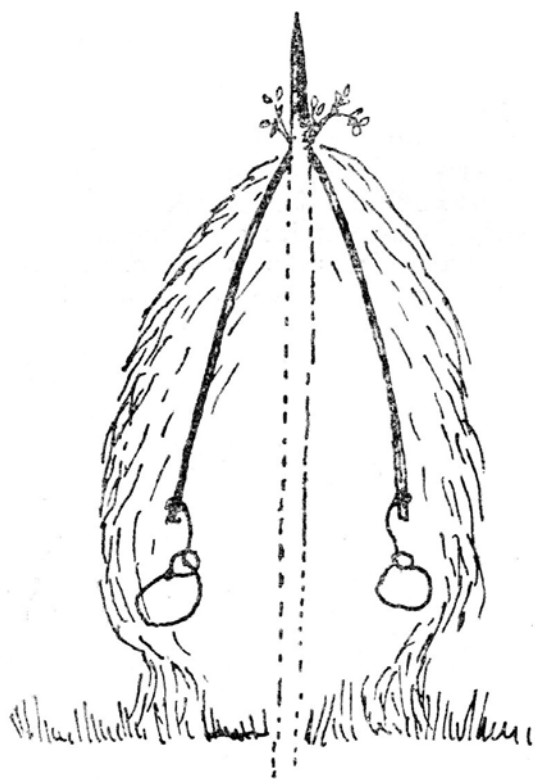
a csaptató végét a hurok állásának megfelelően egy fa tövéhez bevett *pecek* (ék) alá hajlítva akasztották meg, de csak annyira, hogy az a jól álcázott hurokba került vad legkisebb mozdulatára könnyen kicsapódhasson és a huroknál fogva felkapja a zsákmányt. Egybehangzó vélemény szerint ez volt a hurkos vadfogás legbiztosabb módja, ám sok bíbelődéssel járt, és egy személy – segítség nélkül – nem tudta a csaptatós hurkot felállítani. Máskor a hurok végére nagyobb fadarabot vagy terméskövet kötöztek; ezt a befogott vad nem tudta messzire elvonszolni, de ki sem rághatta magát a hurokból.

Fektetett hurokkal, egy kis ügyesség és hozzáértés árán, a *kotorék*-ban (kotort lyuk) tanyázó rókát és borzot is zsákmányul ejthették. Általában mindenik vadfogó ismerte a környező határrészeket, úgyszintén az ott található borz- és rókalyukakat. Tudni kellett, hogy a vadfogás idején a vackában tartózkodik-e a vad. Ezt télen megmutatták a hóban látható nyomok, máskor pedig homokot szórtak a kotorék bejárataihoz, bottal (nem kézzel) lesimították, hogy kirajzolódjanak benne az állat nyomai; így pontosan tájékozódhattak a hollétéről. Mivel a róka, de főként a borz, éjjeli állat (éjjel jár táplálékot szerezni, nappal a vackában alszik), a hurkokat napközben helyezték el, és estefelé álltak lesbe. Sokszor füstöléssel hajtották hurokba az állatot, de ilyenkor ismerni kellett a lyuk vészkijáratait; ezekből a róka egyet-kettőt, de a borz még nyolcatkilencet is ás magának. Ezek közül egyet meghagytak a *befüstölésre*, a többieket tövises ágakkal és kővel tömték be. A *befüstölő juk*ba szénát vagy száraz avart gyömöszöltek és meggyújtották; a 40-es évektől már gumihulladékot is használtak erre a célra. Előfordult, hogy a kifüstölés nem sikerült, és a megijedt vad nem mozdult ki a vackából. Ilyenkor

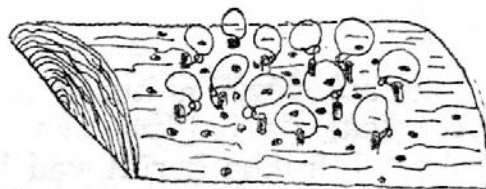
ásni kezdtek, és amint a lyukra találtak, bedugták az ásó- vagy a fejszeyelet. Amikor a róka ezt harapdosni kezdte, benyomták a torkába, majd tarkón ragadva rántották ki a már félig *megnyivasztott* (megfojtott) állatot. Akinek megfelelő kutyája volt, azzal hajttatta ki és kézbelijével ütötte le, avagy meglőtte a rókát. A vadcsapásokra helyezett fektetett hurokkal a téli nagy havazások idején még őzeket is fogtak.

A *lengő* vagy *lelógó hurkok* helye téli időben az erdei kaszálókon maradt szénaboglyákról körben lelógó *póznák* (ágak) vége (5. rajz). A boglyákat földbe vert, *fentőnek* nevezett hosszú karók köré rakják, majd a szél elleni védekezésül két-három, felül a lombjaiknál fogva összefont hosszú ággal lenyomtatják. A póznavégekre kötözött dróthurkokat leengedték a boglya alsó részéig, ahonnan a vadak enni szoktak; itt a már kikezdett részekre helyezték, óvatosan széna közé rejtve, hogy majd könnyen a szénában turkáló suta nyakára szorulhasson. Ezt a vadfogási eljárást a Szalárd-völgyi Zsirka-patakon, a Füleháza melletti Sebes-patakon és a Görgény völgyében még a második világháború utáni ínséges években is alkalmazták.

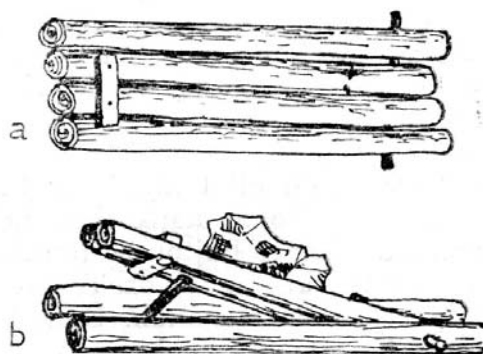
A régi idők havasi pásztorai és a havasoló erdömunkások hurokkal a vadpávát is megfogták. Tanyázó helyeiket jól ismerték, erről tanúskod-

5. *Lengő* vagy *lelógó hurkok*

6. *Csokros hurok*

7. *Üttető lappancs*: a) felülnézetből, b) oldalnézetből

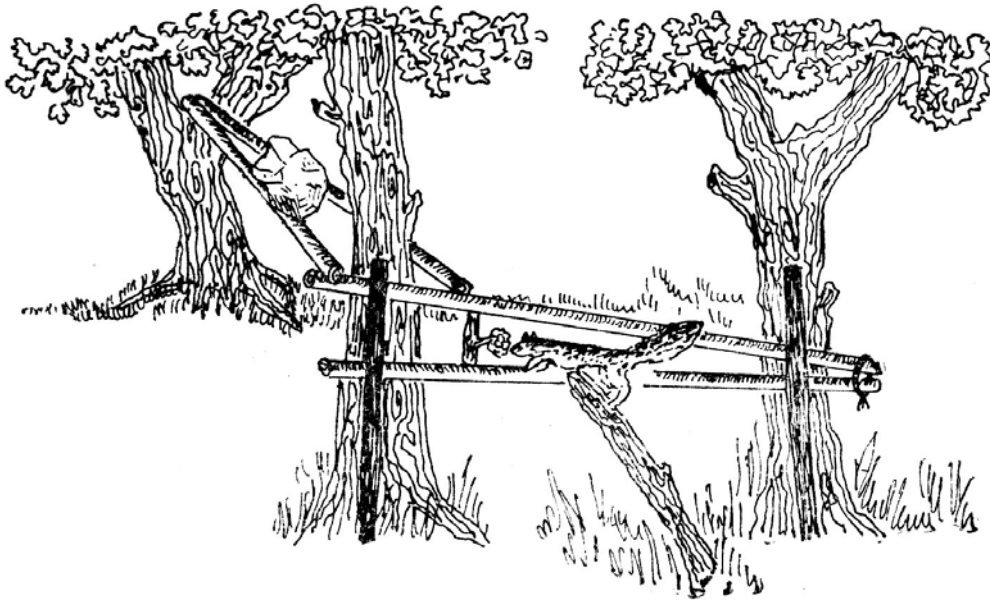
nak a *Pávadomb*, *Pávás*, *Pávahegy*, *Kakas*, *Kakasos*, *Kokos*,⁵ *Dürgő*, *Düregőház*, *Düregtető* s a hasonló nevű havasi részek. A vadpávanak nevezett siketfajd fogására a *csokros hurok* volt alkalmas. Egy méternyi hosszú vastag *fenyődóska* (lapos hasábfa) kérges felületére gereblyefog-fúróval 8–10 lyukat fúrtak, ezekbe fűzték a fekete lófarokból sodort, avagy vékony, de jó erős drótból készített hurkok végeit, majd azokat peckelésel lerögzítették (6. rajz). Az így elkészített csokros hurkot a tanyázó helyek előre *beetetett* részein helyezték el, kellően álcázva és csalétekkel teleszórva; ezekből az odavezető járatokra is hullogtattak. A csalétek az évszaknak megfelelően a madarak kedvenc eledele: *kokojza* (áfonya), *borókafenyő*-, *berkenye*- vagy *galagonyabogyó*; *fenyőrügy*, friss *fenyőhajtás bojtja*, tobozokból kifejtett *fenyőmag*, havasi *szeder* és *málna*.

Hasonló, csak valamivel kisebb méretű csokros hurokkal fogták a császármadarat, az erdei örvösgalambot, valamint a kaszálókon tanyázó fűrjet és a fogolymadarat. Csalétekül *bükkmakkot*, természetett növények magvait, *fű*- és *muhormagot*, *hangyatojást*, lárvákat és rovarokat használtak. A csokros hurok már a jobbágykori „verébadó” idején ismeretes volt, használata azonban inkább a gyermeknemzedékekre öröklődött; jómagam is fogtam vele verebet meg tengelicét annak idején.

Egy havasi pásztortól hallottam, hogy kemény házicérnára fűzött és bogozott, lyuggatott kukoricaszemekkel is meg lehet fogni az örvösgalambot meg a mogyoróstyúkot: a sorra lenyelt szemek megakadnak a madár nyeldeklőjében, és a madár a fonal végén vergődik.

5. Hurokkal nem minden időszakban és nem minden fajta vadat lehetett megfogni, ezért már nagyon régtől használták a fából készített különböző *lappancsokat*, *üttetőket* vagy *csapdákat*. A csapda nemcsak helyettesítette a vadfogó embert, hanem sokkal biztonságosabban és tökéletesebben teljesítette a vadfogás feladatát. Legegyszerűbb változatként kettő-négy darab 12–15 cm átmérőjű, kb. 2 m hosszúságú egyenes gömbfát két *hevederrel* egymáshoz fognak, s ezeket kétoldalt két hasonló fa közé helyezik. Egyik végüket alátámasztják egy *nyelves pálcikával*, erre csaléteket kötöznek, és úgy állítják fel, hogy a legkisebb érintésre eldőljön, a rajta levő nehezékekkel odalapítva az alája került vadat (7. rajz). Ezzel a lappancsszerű üttetővel rókát, vadmacskát, görényt, menyétet, hermelint, sőt még hiúzt is tudtak fogni, megfelelő helyre állítva, megfelelő csalétekkel ellátva. Előnye, hogy a helyszínen is elkészíthették.

A nyest és nyuszt fogására ezen a vidéken már emberemlékezet óta fára szerelt *üttető járomcsapdákat* használtak (8. rajz). A helyszínen készítik kellő hozzáértéssel. Két egymástól másfél-két m-re álló fa oldalához vízszintesen, felső felén laposra faragott 15–20 cm-es rudat rögzítenek, mindkét végén egy-egy függőleges, járomszerűen a fákhoz szerelt rúddal befogva. Erre kerül egy hasonló farúd, a *lappantyú*, amelynek alsó szintje van laposra faragva és egyik vége gúzzsal az előbbi rúd végéhez rögzítve. Másik vége ollószerűen nyílik, ezt egy csalétekkel ellátott, arasznyi hosszúságú *támasztékkal* feltámasztják. A lappantyú tetejére súlynak merőlegesen két-három vastag *nyomtatórudat* helyeznek egymás mellé; azoknak másik vége vagy a meredek hegyoldalra, vagy egy közeli fára támaszkodik, esetleg nehezékekkel is súlyosbítva. A csapda az alsó

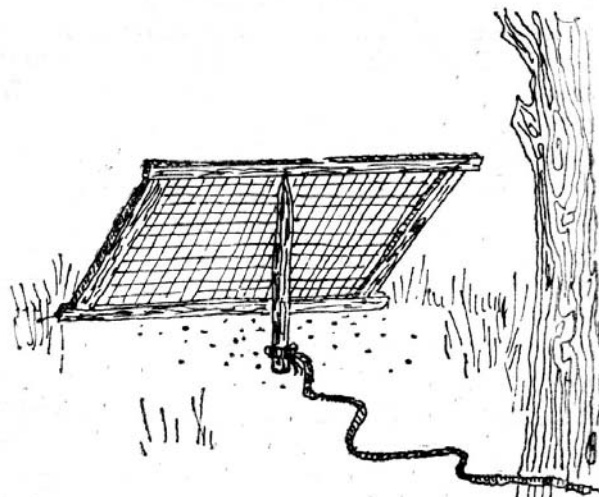
8. Fára szerelt nyestítettő járomcsapda

fájához támasztott létraszerű *pallófán* feljutó állatot rögtön odalapítja, mielőtt az a támasztékhoz erősített csalétket megéri.

A szárnyas vadak ilyenszerű fogására *csapókast* és különféle önműködő vagy elhúzás csapdát használtak (9. rajz). A csapókás alakja 70x70–80x80 cm alapélű, 50–60 cm magasságú csonkagúla. A vastagabb, 4–5 cm-es átmérőjű rudakból készült vázra vízszintesen ujjnyi vastagságú egyenes mogyorófpalcákat szegeznek, egymástól 1–2 cm-es távkozókkal. A felső keretre kerül a tetejét alkotó sövény- vagy deszka-

9. Csapókás

10. Csapóháló

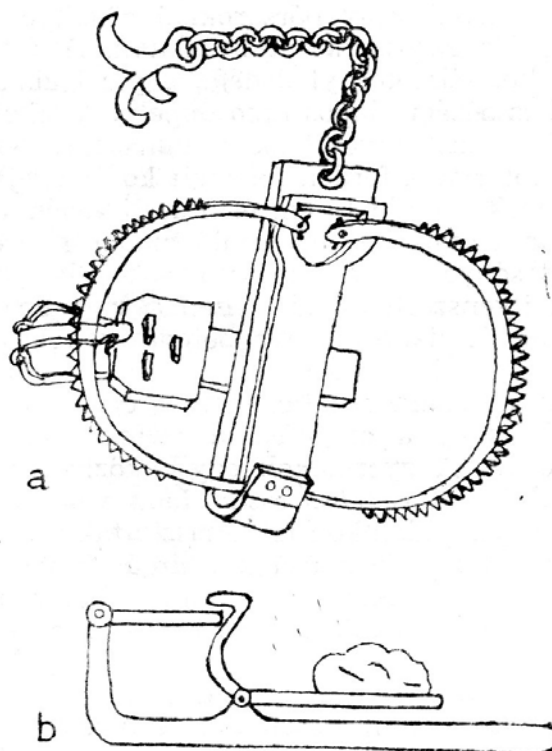
ajtó, egyik oldalán gúzzsal vagy bősarokkal rögzítve, a másikon pedig akasztós vagy horgolós zárószerezettel ellátva. A csapókas felállításához szükséges egy kb. félméternyi *ágasfa*, egy rugalmas *támasztó vessző* és egy 70–80 cm hosszúságú, lapos *taposónyelv*. A leborított kosár mellé leszúrjuk az ágasfát, azon átvezetjük a támasztó vesszőt, olyanformán, hogy egyik vége fenntartsa a ferdén felemelt kosár egyik oldalát, a másik pedig a taposónyelvnek a földdel nem érintkező végén vágott mélyedésbe illeszkedik. Amikor a csapókas alá sétáló madár a csalétek szedegetése közben rálép a taposónyelvre, a támasztó vessző alsó vége kipattan, s a kas lecsapódik. Az ilyenszerű csapdát ezen a vidéken még napjainkban is használják a fácán és siketfajd élve befogására. A helyszínen szokták előállítani.

Hasonló módon használták a fakeretre szerelt *csapóhálót* (10. rajz), a *lengőajtós csapdát* meg a *csapófedelű galickát* kisebb madarak, főképp verebek fogására. A gyermekek egyik közkedvelt madárfogó eszköze volt mindig a *húzó csapdatókosár, láda* vagy maga a csapóháló. Az ilyen csapdát egyik oldalukon feltámasztották egy 20–25 cm-es pálcikával, erre egy megfelelő hosszúságú *spárgát* kötöttek, amely elért a gyermekek bűvőhelyéig. Amikor a madarak a kosár alá szórt élelemre begyűltek, a gyermekek elhúzták a támasztékot, s a lecsapódó kosár befogta a madarakat.

6. Már a századforduló éveitől kezdve leginkább kovácsoltvasból készített acélrugós *vaskaptányt* használtak a medve, farkas, hiúz, róka, nyest, görény, borz és vidra fogására. A medvét és farkast nagyobb méretű, négyszögletesre nyíló, a kisebb vadat pedig kerekre nyíló, kisebb méretű *köríves kaptánnyal* szokták fogni (11. rajz). A csalétket dróttal a csapda *nyelvének* nevezett kioldószerezetre kötötték, s szétfeszítve helyezték el valamely szűkületbe vagy a dögkertek melletti járatokba. *Lapival*, avarral, télen pedig hóval álcázták. Amikor a csalétek körül topogó vad a csapdába lépett, az összecsapódva éles fogaival beszorította a lábát. Az ilyen csapdát nem rögzítették, mert a belelépett ragadozó a lábát is képes elrágni, csak hogy elszabadulhasson. Ehelyett a nagyobb csapdákra kb. másfél méteres vastagabb láncot szereltek, végén horgony-szerű hármashoroggal, hogy a cseplesben megakadhasson a csapdát vonzó vaddal. A kisebbekre húzóláncot vagy vastagabb drótot szereltek, végére egy-egy nehezebb fadarabbal vagy terméskövel; ezt a befogott vad ugyancsak nem vonzólhatta messzire.

A siker nagyrészt azon múlott, hogy milyen csalétket használtak egyes vadnak. A róka, hiúz, vadmacska fogására legalkalmasabbak voltak az egerek, patkányok, madarak, gyíkok, békák; nyestfélére és görényre szintén a hasonló állati eledelek – de a legbiztosabb fogást madár- vagy tyúktojással lehetett elérni. A borznak a tejeskukorica, a csigák, rovarok vagy éppenséggel szőlő az ínycség. A vidra kizárólag csak halra és rákra ment a kotoréka mellé helyezett, nagyon jól álcázott csapdába.

7. Akinek puskája volt, az már könnyebben vadászhatott bármilyen vadra, ahogyan ezt többek között Kocsis András (Báró) is elmondta. Nyestre friss hóban szoktak nyomozni. Ha friss nyomot találtak, kb. száz-kétszáz méteres körzetben lekörözték, átlósan is átvágva, a nyomokat

11. Köríves vaskaptány: a) felállítva, b) kioldó nyelve a reáhelyezett csalival (kicsinyítve)

követve. Ha a vadász észrevette, hogy a nyest odvas fában tanyázik, készenlétbe helyezte a puskát, fejszével megkopogtatta a fát, és amikor a nyest kikukucskált, akkor lelőtte! Ha könyestet nyomozott le, akkor a kotorék száját jól betömte, bedöngölte. Másnap csapdát vitt, s mielőtt a kotorék száját megnyitotta, a csapdát úgy állította fel, hogy a kijövő állat abba mindenképpen beelépjen. Az erdei vadméhek felkutatásáról és befogásáról érdeklődve megtudtam, hogy a bükknyest is szereti a mézet: ha valamely faodúban méhek tanyáznak, rendszerint nyestnek is kell lennie a környéken. Ez az oka, hogy otthoni méhészetük gyarapítása végett az ilyen vadászemberek méhkereséssel és befogással is szoktak foglalkozni.

8. Méheket keresni leginkább nyár dereka után lehetett; általában akkor volt érdemes, amikor már az odvak tele voltak lépesmézzel. Ilyenkor hazuról vittek magukkal egy kis lépesmézet egy kis edényben, egy erdei tisztás közepén hanyatt feküdtek a fűvön, s a mézesedényt a hasukra helyezték. Kalapjukat az arcukra borították, de csak annyira, hogy alóla lássák az edényt. Mindössze addig kellett várni, amíg egyetlen méh rátalált, mert ez futárként a többieket is rávezette. Ezután követni kellett a méhek repülési irányát, amíg ráakadtak a valamelyik faodúban fészkelő méhcsaládra. Estefelé, amikor a méhek elültek, átkötéssel elzárták a röplyukat. Másnap reggel már ketten-hárman mentek, s vitték magukkal a kifüstöléshez szükséges eszközöket, egy befogásra előkészített

méhkast, valamint létrát vagy kötelet a fáramászás végett. A méhkast az odú fölötti ágakra rögzítik, utána kidugják a lyukat és *száraztrágya* meg *tapló* füstjével végzik a kifüstölést és egyben a befogást. Ha a befogás sikerült, a méhkast egy lepedőbe csavarták, és úgy vitték haza. Az odú nyílását jó tágasra faragták, hogy belenyúlhassanak, és a hazulról vitt vedrekbe kiszedték a lépesmézet. Az is megtörtént, hogy a kifüstölés sikerrel járt, de a befogás nem; ilyenkor csak a mézzel maradtak. A megüresedett odút számon tartották, mert az ilyenbe be szokott költözni a bükknyest; erre a következő télen számítani lehetett. Megtörtént, hogy a vadméheket valamely korona nélküli *csunkfában* (csonka fa) találták. Ilyenkor, miután a röplyukat elzárták, a fát kivágták, az odút tartalmazó részét kb. másfél-két méteres darabban kifűrészelték, és úgy vitték haza a méhcsaládot.

*

E vidék hajdani gazdag vadállománya az első, de főként a második világháború utáni években nagyon megfogyatkozott, mivel a háborúból visszamaradt sok fegyver és nagy mennyiségű lőszer az ínséges esztendőkből elősegítette az orvvadászatot. Az utóbbi évtizedek helyes vadgazdálkodási politikája folytán azonban újra helyreállt a vadállomány, sőt egyes fajokban, mint a vaddisznó, a medve és az őz, már túlszaporulat is mutatkozik. Ennek a helyzetnek kedvezett az a körülmény is, hogy az utóbbi két évtizedben csaknem az egész vidéket védett területnek (rezerváció) nyilvánították. Így érthető módon elszaporodhattak a havasokról lehúzódt vadak a falvak körüli erdőségekben; ahová régen csak makolni jártak le, ott újabban megtelepedtek. A lakosság elkerteléssel, szögesdrótra szerelt konzervdobozokkal, csóvával és más riasztóeszközökkel igyekszik elűzni őket. Gabonaéréskor éjjelente őrtüzek fénycsóváit lobbanak föl a falvakat övező hegyoldalokon. *Kuzsókos*,⁶ *kucsmás* emberek heverésznek őszi éjjeleken a tüzek mellett, s olykor-olykor csengettyüket, kolompokat ráznak, marhaszarv-tülökkel kürtölnek, vagy pedig csergettyűikkel verik föl az éjszaka csöndjét egy-egy *nyehó*, *nye!* kiáltás kíséretében. A medvéket és vaddisznókat ugyanis bántani nem szabad; sem megfogni vagy lelőni, csupán elriasztani lehet.⁷ Így a népi vadászat és vadfogás már csak a letűnt idők emlékeként maradt meg a legöregebbek emlékezetében.⁸

JEGYZETEK

¹ Kós Károly számbavétele szerint romániai viszonylatban a népi vadfogással mindössze Romulus Vuia, Raul Călinescu, Gunda Béla, Molnár István és ő maga foglalkozott: *Kászoni adatok a népi vadfogáshoz*. Aluta. Sepsiszentgyörgy 1971. 323–346 (323). A szakirodalom jegyzékével.

² Kemény János: *Vadpáva*. Marosvásárhely 1958. és *A havas dicsérete*. Uo. 1967. Széchenyi Zsigmond: *Ahogy elkezdődött*. Bp. 1965. és *Ünnepnapok*. Uo. 1965.

³ *Isztina* vö. r. *stină*: juhakol, juhkarám. Változatairól, gyakoriságáról és elterjedéséről Márton Gyula–Péntek János–Vöő István: *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*, Bukarest 1977. 130–131.

⁴ *Heldány* vö. r. *hăldan*: magvas kender. Márton–Péntek–Vöő, i.m. 170.

⁵ *Kokos* vö. r. *cocoş*: kakas. Márton–Péntek–Vöő, i.m. 209.

⁶ *Kuzsók* vö. r. *cojoc*: ujjas, combközépig érő, befelé gyapjas bőrkabát. Márton–Péntek–Vöő, i.m. 224–225.

⁷ A témáról bővebben Székely Ferenc: *Vadriasztás a marosszéki Vadasdon* = *ND 1983*. 43–54.

⁸ Adatközlőim Kocsis András Báró (1894–1978), Magyaró Fickó nevű falurészből, a földművelés mellett erdőkerülő, erdőpásztor, vadőr és vadász. Demian Goriță (1894–1973), a földművelés mellett erdőmunkás; Dédabisztrán és Galónyán vadászterületet gondozott, vadat őrzött és vadászott; nevét a vadászirodalom is megörökítette. Ioan Truța (szül. 1913) a Görgény völgyében volt hivatásos erdész és vadász; nyugdíjas Marosvásárhelyen. Györffy István (1924–1978), nyárádmagyarósi, a megyei erdőfelügyelőség vadásztechnikusa és fővadász mestere volt Marosvásárhelyen. Gavril Croitorul (1905) hivatásos erdő- és vadőr volt Szalárdon és Dédabisztrán; nyugdíjas Marosvásárhelyen. Petru Matei (1905) hivatásos erdő- és vadőr volt Palotailván, Szalárdon; nyugdíjas Toplicán. Szász Mihály Istváné (1892–1974), magyarói erdőmunkás.